

ልምዓት ብዘይዴምክራሲ ዴምክራሲ ብዘይልምዓት

ትሓደ ንግዕዝይና ትኻሊእ ንህውከት

ናይ ዓለም ሙሁራት

ዴምክራሲ፣ልምዓት፣ ፍትሕን ሰላምን ተመጋገብቲ እዮም

ብዘይቲ ሓደ እቶም ካልኣት ስንኩላት እዮም ይብሉ ኣለው

ካብ ህዳሰ ኢትዮጵያ ብዝብል ሚያዝያ 30፡ 2008 ዓ ም

ኣብ ዝተጸሓፈ ጽሑፍ ድማ

ኣብ ትግራይ ወረዳና ይመለሰልና ሕቶ፡ ዴምክራሲያዊ ናይ መሰል

ሕቶ እኳ እንተኾነ ዘይፍትሓዊን ጸረ ልምዓትን እዩ ይብል ኣሎ

ዴምክራሲያዊ ሕቶዶ ዘይፍትሓዊን ጸረ ልምዓትን ይኸውን እዩ?

ኣይፋልኩምን !!!

ሚያዝያ 30፡ 2008 ዓ/ም ሕዚ ብህይወት ናይ ዘየለው ጠ/ሚኒስትር ክቡር ኣይተ መለስ ዜናዊ ምስሊ ኣብ ግምባር ተጠቂዑሉ “ካብ ህዳሰ ኢትዮጵያ” ብዝብል መጻውዒ ኣብ ዓይጋ መርበብ ሓበሬታ ዝተፈነወ ጽሑፍ ተኸታቲለ ኣንቢበዮ። ናይቲ ጽሑፍ መልእኽቲ ብህዝቢ ዝቐርብ ወረዳይ ይመለሰለይ ዝብል ሕቶ ዴምክራሲያዊ ናይ መሰል ሕቶ ምኳኑ ተቐቢሉ ግን ዘይፍትሓውን ጸረ ልምዓትን ምኳኑ ንኩብርሕ ዝዓለመ ምጻኑ ተረዲኦ ኣለኹ። እዚ ኣበሃህላ ከመይ ኢሉ እዩ ዴምክራሲያዊ ሕቶ ጸረ ልምዓት ዝበሃል ዝብል ሕቶ ከልዕል ድማ ገይሩኒ ኣሎ። ስለዝኾነ ናተይ መልእኽቲ ኣብዚ ጽሑፍዚ መሰረት ዝገበረን ዴምክራሲያዊ ናይ መሰል

ሕቶ ጸረ ልምዳት ከምዘይኮነን ዴምክራሲን ልምዳትን ዘለዎም ምትእስሳር ሕጽር ብዝበለ ንምርዳይን ዝግለመ እዩ።

እዞም ጸሓፊይ ኣነ ከምዝተረዳእኹዎም ጊዜኣም ኣጥፊኡም፣ የድሊ እዩ ዝበልዎ ሓበሬታታት ኣተኣኻኺቢም ንዓድና ትግራይ ይጠቅምዩ ዝበልዎ ዝመሰሎም ሓሳብ ሒዞም ምቕራብም ብሕገ መንግስቲ ዝተረጋገጸሎም ሰብኣዊን ዴምክራሲያዊን መሰሎም እዩ ኢሉ ጥራሕ ክሓልፎ ኣይደልን። ንዝገበርዎ ጸዕሪውን ክንእድ እደሊ እዩ። እዚ ከምዚ እንተሎ ግና ኣብኡ ዝተዓዘብክዎ ብወገነይ ጌጋ እዩ ዝብሎ ኣዳልዮ መንበብቲ ክመምይዎ ኣቕሪቦ ኣለኹ።

ቀለልቲ ግን ዓብይ ሽግር ዝፈጥሩ ቃላት

ኣመራርጻ ሽምን ኣርእስቲን

ወለማራም ገረማራም ከይትብለለይ ከም ዓዳ ወደይ ቀተለትለይ ስም ኣኸቢዳ ከምዝብልዎ ስምም ህዳሰ ኢትዮጵያ እንተዘይኸውን ነይሩ ምሓሽ እብል። ህዳሰ ኢትዮጵያ ኩሉ ፈታዊ ዓዳ ዝምነዮ እዩ። ናይ ውልቀሰባት መጻውዒ ኮይኑ ድማ ሰሚዕዮ ኣይፈልጥን። ስለዚ ናይ ብርዒ ሽምም ምጻኪ እዩ። ነዚ ጽሑፍ ዝቃወሙ ብኢድ ኣዘር ዝቕረቦ ናይ መንግስቲ ወይ ናይ ውድብ ሀወሓት መግለጺ ዝመሰሎም መንበብቲ ነቲ ጽሑፍ ዘለዎም ተቓውሞ እንትገልጹ ንሀወሓትን ንመንግስቲ ትግራይን ክወቕሱ እሰምዕ ኣለኹ። ሀወሓትን መንግስቲ ትግራይን ክውቀሱ የብሎምን ማለተይ ኣይኮንኩን። በዘይወዓልዎ ክውቀሱ ግን ኣግባብ መሲሉ ኣይረኣየንን። እዚ ተፈጢሩ ዘሎ ድማ እቲ ኣሰያያሚ ናይቲ ጽሑፍ ከደናግር ብዝኸእል ስለተሰየመ እዩ። ከምቶም ገሊኡም ዝብልዎ ዘለው ናይ ውድብ ወይ መንግስቲ ኢድ እንተሃልይዎ ግን የኸይድ እዩ።

ኣብ ዘይቦትኦም ዝኣትው ቃላት

ሕዝውን ኮነ ተባሂሉ ሓሲቦሙሉ ገይረምዎ እንተኾኖም ጸገም የብሉን እዚ ሓበሬታ ይዘለል። ብዘይፍላጥ ዝተገበረ እንተኾኑ ግን ኣብ ናብ መላእ ዓለም ዘለው መንበብቲ ዝዝርጋሕ ጽሑፍ ጥንቃቄ ዘድልዮን ክስተኻኸል ዝግበኦ ዝመሰለኒን ኣጠቓቕማ ቃል ክሕብር እዩ። ጸረ ልምዓት፣ ጸረ ሰላም፣ ጸረ ዴሞክራሲ፣ ጸረ ህዝቢ ወዘተ ክበሃሉ ዝኸእሉ ሓይልታት እንመን እዮም ? እዚኣቶም ብኣሰላልፋ ሓይልታት ብጸላእነት ወይ እቲ ሓደ ናይቲ ካሊእ ህልውና ፈጸሙ ዘይምነ፣ እቲ ኣጸብዕትኻ እተውጣውጠሉ ዘለኻ ካብቲ ንስኻ እትምነዮ ዘለኻ ሰላም፣ ልምዓት ወይ ዴሞክራሲ ዘይርባሕ ወይ ብኡ ዝጉዳእ እንተደኣ ኮይኑ እትጥቀመሎም ቃላት እዮም። ብዛዕባ ሓደ ህዝቢ [ህዝቢ ትግራይ] እናተዛረብካ ህዝቢ ከምህዝቢ ንዘልዕሎ ሓሳብ ጸረ ልምዓት እዩ። ወዘተ እንተተባሂሉ ግና ንስኻ መን ኢኻ ? ዝብል ሕቶ ምልዓሉ ኣይክተርፍን። ናብዚ መደምደምታ ክትበጸሕ ዘኸኣለካ ናይ ትምህርትን ሞያን ዓቕምኻኸ እንታይ እዩ ? ዝብሉ ሕቶታት ምልዓሎምውን ኣይክተርፍን። እንካብ ዝል ኢልካ ክንዲምናታይ ዝኸውን መደምደምታ [ጸረ ልምዓት] ዝብል ምቕማጥ እቲ ግጉይ እዩ ዝብልዎ ዘለው ኣረኣእያ ነቲ ናይ ሰላም፣ ልምዓት ወይ ዴሞክራሲያዊ ጉዕዞ ክጎድእ ወይ ከተዓናቕፍ ይኸእልዩ ዝብል እምነት እንተሃልዩዎም ብኡ መልክዕ ምግላጽ ዝከኣል ዝነበረ ይመስለኒ ። በጀት ናብ ከልተ ክምቀልዩ ዝብል ሓሳብ ጥራሕ ሒዞም ናብ ከምዚ ዝመሰለ መደምደምታ እንተዘይኸዱ ምበለጸ ነይሩ። ከምዚ ዝመሰለ መደምደምታ ንምሃብ ድማ ሕዝውን ኣብቲ መዳይቲ ዘለዎም ፍልጠት ኤክስፐርቲስ ኣብ ግምት ከእትው ይግባእ። እዚ ጉዳይ ብፖለቲካ እፈልጥዮ ጥራሕ ዝግበር

አይኮነን። ዝለዓለ ፖለቲካዊ ፍልጠትን ሞያ ኤኮኖሚክስን ልምዓትን ዝሓትት ጉዳይ እዩ። ሕቶ ዘልዕል ዘሎ ህዝቢ ጸረ ልምዓት ከይንበሃል ኢሉ ኣፉ ንምሓዝን ንምፍርራሕን ዝዓለመ እንተኾይኑ ድማ ገደደ። ህዝብና ከይበሃል ኢሉ ዴሞክራሲዊ መሰሉ ንከይጥቀም ዝህልዎ ኣሉታዊ ጸቕጢ ምስትውዓል ከድሊ እዩ። ቃል ረኽብኩ ኢልካ ኣይተሸንብቦን። በዚ በለ በቲ ከምዚኣቶም ዝበሉ ኣብ ዘይቦትኦም ዝኣትው ቃላት ብዙሕ ዓይነት ጉድኣታት ኣለዎምም እርንብ ምባል ከድሊ እዩ።

ግልጽነትን ናይ መረዳእታ ተኣማንነትን

ሓደ ጽሑፍ ናብ ዓለም ክዝርጋሕ እንተሎ ብዝተኸኣለ መጠን ግልጽነት ዘለዎ፣ ሓቀኛን ተኣማንን እንተኾይኑ ብዙሕ ሰብ ይመሃረሉ እዩ። ብሕብ ሕቢኢተይ ዝቐርብ ጽሑፍ ግን ንህዝቢ ካሊእ ጥርጥር እዩ ይፈጥረሉ። ሳዕቤኑ ድማ ቀሊል ኣይኮነን። ህዝቢ ብዛዕባ ሃገሩን መራሕቱን ዝርዝር ሓበሬታ ክረክብ ሕገመንግስታዊ መሰሉ እዩ። ኣብ ዓድና እዚ ምስባር ዝኣበዩ ዓብይ ሕማም ኮይኑ ኣሎ። ኩሉ ምሽጥር እዩ። ምሕታትውን ነውሪ ይኸውን ኣሎ። እዚ መሰል እዚ ብጽንዓት እንተዘይተግቢሩ ጉሒላነት ክነግስ፣ ግዕዝይና ክጉልብትን መለኸቲ ክበራኸቱን ጉልበት ክረኽቡን ጥጡሕ ምድሚዶ ዝምድምድ እዩ። ኩሉ ዓደይ ዝብል ህዝቢ ብዝኸኣሎ ክቃለሶም ይግባእ። ስልጣን ናይ ህዝቢ እዩም ነዚ በዓል ስልጣን ህዝቢ ስልጣኑ ክቆጻጸር ሓበሬታ ኣይንኸልኣዮ።

እዞም ጸሓፋይ ወረዳይ ይመለሰለይ ዝብል ሕቶ ዘይፍትሓዊን ጸረ ልምዓትን ምጃኑ ንከረድኡ ናይ ሓንቲ ወረዳ ብቁጽርታት ዝተሰነዩ መረዳእታ ሒዞም ቀሪቦም። ብኣሃዝ መረዳእታ ምቕራብ

ነውሪ የብሉን። እዛ ከም ኣብነት እትጥቀስ ዘላ ክንድዚ ሚልዮናት ገንዘብ ዝፈሰላ ዘሎ ወረዳ መን ምዃናን ክንደይ ጣብያታትን ህዝብን ከምዘለውዎ፣ ኣብ ልምዓት ዘመዝገቡዎ ዓወታት፣ ህዝቢ እታ ወረዳ ዘለዎ ዕግበትን ከቕርብዎ ግን ኣይደለዩን ወይ ኣይከኣሉን። ብግልጺ እንተዝቕርብ ሓቅነቱ ንምግንዛብ ምጠቕመ። እዛ ብሚልዮናት ዝቐጸር በጀት ፈሲሱላ ዘሎ ወረዳ ዘመዝገቡዎ ልምዓት ምስ ኣብ እዋን ቃልሲ ህዝቢ ገንዘቡን ጉልበቱን እናተሓባበረ ዝሰርሖ ዝነበረን ሎሚ ድማ ሰብ ሃፍቲ ንዋዮም እናፍሰሱ ምስ ዝሰርሖ ዘለውን እናነጻጸርና ክንሪኦ ምኽኣልና ኔርና። ንሕና ኣብ ባይታ ምስቲ ህዝቢ ኢና ዘለና። ካባና ዝሕባእ ነገር የለን። ናይ እማኖም ወይ ተጋግዮም ምበልና። እታ ከም ኣብነት ክጠቕስዎ ዝደለዩ ወረዳ ግና ሽማ ክነግሩና ኣይደለዩን። እሞ ኣሽሓት ቁጽርታት እንተተደርደሩ ደኣ እንታይ ከረጋግጹ ይኸእሉ? ምንም። ናይ ሓሶት ቁጽርታት ዘይምዃናምክ እንታይ መተኣማመኒ ኣለና? ምንም። ኣብ ዓድና መልክዓቶም እናወላወልካ ኣብ ባይታ ግና ዘይርከቡ ኣሃዛትን ጸብጻባትን ምቕራብ ልሙድ ምዃኑ ኩሉ ህዝቢ ዝፈልጦ ሓቂ ኮይኑ ኣሎ። ናቶም ጸብጻብ ካብዚ ዝተፈለየ ምዃኑ ከመይ ጌርና ንፈልጥ? እንድዒ። ነቲ ኣቕሪቦምዎ ዘለውኸ ከመይ ጌርና ንኣምኖ? ሕዝውን እንድዒ። እታ ወረዳ ትገለጽሞ ሻቡ ክንዘራረበሉ እንተዘየለ እቲ ናቶም ቁጽሪታት ምንም ከርእየናን ወረዳና ይመለሰልና ዝብል ሕቶ ረብሓ የብሉን ንልምዓት ዘዕንቅፍ እዩ ከብለናን ዝኸእል ዘይኮነስ ጽሑፎም ብናይ ሓሶት ጸብጻብ ሕቶ ህዝቢ ክዕፈን ኣስተዋጽኦ ይገብር ኣሎ ናብ ዝብልዩ ዝመረሐና ዘሎ። ከምዚ ዝበለ ዘረባ ብሬድዮን ጋዜጣን እንትቕርብ እዝኒን ዓይንን ከምንኸልኦ ኣይፈልጡን ድዮም? እዚ ንዓመታት ኣረብሪቡና እዩም ኣይፋሎምን።

ዝምድና ዴሞክራሲን ልምዳትን

እቲ ዋና ቁምነገር ዴሞክራሲያዊ ናይ መሰል ሕቶ እዩ ዝበልካዮዶ ጸረ ልምዳት ትብሎ ኢኻ?

ንዝብል ሕቶ ዘለኒ መልሲ ንምሃብ እዩ።

እንታይነት ዴሞክራሲ

ከምቲ ኩልጊዜ ዝግለጽ ብሓጺሩ ዴሞክራሲ ዝብል ቃል ኣብ ኣቴንሰን ሮማን ዝጀመረ መራሕቲ ስልጣኖም ብዘይ ኣገባብ ከይጥቀምሉ ዓሊሙ ዝተተግበረ ናይ ህዝቢ ምምሕዳር ማለት እዩ።

ካብ 17ን 18ን ክ/ ዘበናት ጀሚሩ ግና ዘበናይ ዴሞክራሲ [Modern Democracy]

እናዓምበበ ከመጽእ ክኢሉ እዩ። ፈላስፋታት ዘበናይ ዴሞክራሲ ማለት እንታይ ማለት ምዃኑ

ብዝተፈላለዩ መንገድታት ክገልጽዎ ጻዕርታት ጌሮም እዮም። ዘበናይ ዴሞክራሲ ማለት እንታይ

ማለት ምዃኑ እንትገልጹ ድማ ከምዚ ይብሉ። ዘበናይ ዴሞክራሲ፡

- ካብ ብውልቀ ንጉስ/ንግስቲ ዝምራሕ ዘውዳዊ ስርዓት [Monarchy] ዝተፈለየ
- ካብ ብዘርኢ ሓረግ ዝምራሕ ዓይነት ስርዓት [Aristocracy] ዝረሓቐ
- ካብ ብውሱናት ውልቀሰባት ዝምራሕ ስርዓት [Oligarchy] ዝተፈለየ
- ካብ ብስም ፈጣሪ ብናይ ሃይማኖት መራሕቲ ዝምራሕ ስርዓት [Theocracy] ዝረሓቐ
- ካብ ስልጣን ብጉልበት ዝሕዙ መለኸቲ ዝመርሕዎ ስርዓት [Dictatorship] ዝረሓቐ
- ካብ ብውሱናት ጉጅለ ዝምራሕ ነቲ ስልጣኖም ዝጸባእ እንተዘይኾይኑ ጥራሕ ዝተወሰኑ ኤኮኖሚያዊን ባህላዊን ነጻነታት ዝፈቕዱን ቀንዲ ጠመተኦም ስልጣን ምዕታርን ናይታ

ሃገርን ህዝብን ረብሐታት ንጎኒ ገዲፎም ጁባኣቶም ዝመልእሉን ስርዓት [Aauthoritarianism] ወይ ብውሑዳት ሓደ ስነሓሳብ ዘለዎም ኣባላት ጉጅለ ዝምራሕ ካብኡ ዝተፈለየ ስነሓሳብ ንዘልዕሉ ድኩቶም ዘእቱ [Totalitarian] ዓይነት ስርዓታት ዝተፈለየ እዩ ይብሉ።

እዞም ናይ ዘበናይ ዴሞክራሲ ፈላስፋታት ዘበናይ ዴሞክራሲ ዝበሃል ናይ ስልጣን ክፍፍል፣ ናይ ደቂ ሰባት ሲቪክ መሰላት፣ ሰብኣዊ መሰላትን፣ ናይ ሓሳብን ሃይማኖትን ነጻነት፣ ማዕረ ነጻን ፍትሓዊን መሰል መረጻ፣ ነጻነት ዘለዎም ዳያኑ ዘለውሉ ቤት ፍርዲ ምህላውን ሰናይ ምምሕዳርን፣ ናይ ዜጋታት ተሳትፎ ምርግጋጽን ረጅታት ናይቲ ዴሞክራሲ ምኃኖምን እዚኣቶ ም ድማ ኣብ ሕገ መንግስቲ ብግልጺ ክሰፍሩን ትኹረት ሂብካ ኣብ ተግባር ክውዕሉ ከምዘለዎምን ተረጊጾም ይገልጹ ኣለው። በተወሳኺውን ዘበናይ ዴሞክራሲ ናይ ውድድር፣ ተሳትፎን ነጻነትን ዓውዲ ከምዝኾነ ይፍለጥ። ናይቲ ማሕበረ ሰብ ማሕበራዊ፣ኤኮኖምያዊን ባህላውን መንነት ከንጸባርቕ ጠጠው ከምዝብል ድማ ይእመነሉ።

ዴሞክራሲ ሰለስተ ትርጉማት ክህልውዎ ከምዝኽእል እውን ይገልጹ። ንሳቶም ድማ፡-

1] ፓለቲካዊ ዴሞክራሲ _ እዚ ኣባላት ሓደ ማሕበረሰብ መራሕቶም ዝመርጽሉን ምስዚ ዝተኣሳሰሩ መሰላት ዝሓቁፍን እዩ።

2] ማሕበራዊ ዲሞክራሲ _ እዚ ኣባላት ሓዲ ማሕበረ ሰብ ከም ከባብያዊ፣ ሞያዊ

ሃይማኖታዊን ውልቃዊን ዝምድናታቶም ብዘይ ናይ መንግስቲ ኢድ ኣእታውነት ዝውስኑሉ

መሰል እዩ።

3] ኤኮኖሚያዊ ዲሞክራሲ _ እዚ ኣባላት ማሕበረ ሰብ ካብ ዘይሕጋዊ ንግዲን ኣገልግሎትን

ወጻኢ ኣብ ዝደለይዎ ዓውደ ስራሕቲ ዝዋፈሩሉ መሰል እዩ። ዝብሉ እዮም።

ሃገርና ኢትዮጵያ ትኹን ትግራይና ነዚኣቶም ብዝግባእ ናይ ዝመለሰ ሕገ መንግስቲ ሰብ ዋና

እዩን። ኣብ ምትግባርም ደኣ ሽግር እናተፈጠረምበር። ብጀካ ከም ናይ ኤርትራ መንግስቲ

ዝመሰሉ ሕንጉጓይ መንግስታት መብዛሕተኣን ሃገራት ዓለም ድማ ነዚ ዘበናይ ዲሞክራሲ

እናተኸተልኦ ይርከባ ኣለዎ። መሰል ዲሞክራሲ እንትረጋገጽ ህዝቢ ፍስሃ ይወርሶም ዘዕግብ

ልምዓት ንከምዝግብ ብቐሊሉ ተሰልፎ።

እንታይነት ልምዓት

ልምዓት ናይ ደቂሰባት ዘዕግብ ምዕሩይ ህይወት [quality of life] ምርካብ፣ ንትምህርቲ ፣

ንሓለዎ ጥዕና፣ ንስራሕ ዘለዎም ዕድል፣ ንጽሩይ ከባቢ ኣየርን ዝስተ ማይን ዘለዎም ዕድል፣ ካብ

ወንጀል ነጻ ዝኾነ መንበሪ ከባቢ ዝረኽቡሉ ዕድልን መሰረት ዝገብር እዩ። ልምዓት እንትበሃል

ገለገሊኡ ሰብ ኣግራብ በምብቑሎም ወይ ድማ ኤኮኖሚ ብምምዕባሉ ጥራሕ ገይሩ ዝርኢ ኣሎ።

እዚኣቶም ኣድለይቲ እዮም። እቲ ቀንዲ ቁምነገር ልምዓት ግና እቲ ሰብ ባዕሉ ብምግቢ እንኮላይ

ዝስተ ጽሩይ ማይን ከባቢ ኣየርን፣ ብጥዕና፣ብትምህርቲ፣ ብስራሕ፣ ብሰላም መንበሪ ከባቢ

ለሚዑዶ ? ዓጊቡዶ? ዝብል ብኣዎንታ እንትምለስ እዩ ልምዓት ኣሎ ዝበሃል።

ስለዚህ ናይ ልምዓት ስራሕ ናይ ደቂሰባት ኤኮኖሚያዊ፣ ማሕበራውን ባህላውን ዕግበት ንምርግጋጽ ዝግበር ስራሕ እዩ ዝብል ኣረዳድኣ እዩ ዘለኒ። ሰብ ሞያ ብዝበለጸ ክዝርዝርዎ ድማ ተስፋ እገብር። ልምዓት ዝረጋገጽ ኮዓ ነዚ ዘምቹ ሃዋህውን ፓሊሲን እንትህሉን ናይ ህዝቢ ሙሉእን ልባዊን ተሳትፎ እንትረጋገጽን ጥራሕ እዩ። ካብ ህዝቢ ተገሊልካ ወይ ዴሞክራሲያዊ መሰሉ ተዓፊኑ ብቅሬታ ልቡ ዝሓበጠ ህዝቢ ሒዝካ ስሉጥ ልምዓት ኣይሕለምን።

ዝምድና ዴሞክራሲን ልምዓትን

ኣብዚ ዘለናሉ ዘበን ደቂ ሰባት ካብ እንስሳ ብዝተፈለየ ከም ሰባት ክነብሩ እንተደኣ ተደልዩ ዴሞክራሲን ልምዓትን ኣዝዮም ዘድልይዎም ነገራት እዮም። ዴሞክራሲን ልምዓትን ድማ ንሰንሳቶምን ምስ ፍትሒን ሰላምን ኣዝዮም ዝተኣሳሰሩን ነንሕድሕዶም ዝመጋገቡን ነገራት እዮም። ሓደ ብጀካ እቲ ካሊእ ውሕስነት የብሉን። ሓዲኦም እንተጎዲሎም እቶም ካልኦቶም ዘየተኣማምኑን ዘላቕነት ዘይብሎምን ስንኩላት ይኹኑ።

ዘበናይ ዴሞክራሲ ኣሎ ክንብል እንተደኣ ኮይንና እንተገደደ ዋላ ትሕት ዝበለ ይኹን ዝተመጣጠነ ናብራ ህይወት [Minimum Standard of Living] ክህሉ ኣለዎ። እዚ ንባዕሉ ድማ እንተገደደ ዝተወሰነ ናይ ልምዓት ደረጃ የድልዮ። ብኻሊእ ገጽ ልምዓት ንክሳለጥ ሰብ ንዋይ ውዕላት እንትፍጽሙ፣ ንዋዮም እንተፍስሱ፣ ወዲ ሰብ ኣብ ስራሕ እንትወፍር ዳልዎ ዘይብሉን ስሉጥን ዴሞክራሲያዊ ምምሕዳር የድልዮ። እዚኦቶም ምስ ፍትሒ እንተዘይተኣሳሰሩም ድማ ኣደዳ ግዕዝይና፣ ድኸነትን ወንጀለኛታትን ይኹኑ። ንዋዩ ዘፍስስ ይኹን ጉልበቱን ሞይኡን ዝሸይጥ እንትተሸፊጡ፣ ሓያልን ሹሞኛን ቅልጽሞምን ወንበሮምን

እናተጠቅሙ ዝዘርፉዎ እንተደኣ ኮይኖምን እሞ ፍትሒ ኢዱ ኣእትዩ መልክዕ ዘየትሕዞ እንተኾይኑን ልምዓት ኣብ ሓዲጋ ይወድቕ። እቲ ፍትሒ ባዕሉውን ግን ሕጊ ዝተኸተለ፣ ግልጽነትን ተሓታትነትን ዘለዎን ኣብ ፍትሓዊ፣ ግልጽን ዘተኣማምንን ሕጊ ዝትርኣስ ክኸውን ይግባእ። ከምዚ ዝኣምሰለ ፍትሒ እንተዘይነገሱ ብግዕዝይና እቲ ልምዓት ይሕነቕ፣ ሰብ ንዋይ ንዋዮም ከየፍሰሱ ይሰግኡ ወይ ብመንገዲ ስርቂ ይጎዓዙ። ዝተገበሩ ውዕላት ክትግበሩ ኣይኸእሉን። ልምዓትን ዘበናይ ዴሞክራሲን እውን ነቲ ኩነታት ክብለጹ ብዝደልዩ ግዕዙያትን ብቐዓት ብዘይብሎም መራሕቲን ኣብ ሓዲጋ ይወድቁ ማለት እዩ።

ስለዚ ኣብ ሞንጎ ዴሞክራሲን ልምዓትን ዝህሉ ዝምድና ተደጋጋፊይን እቲ ሓዲ ዓወት ንክጎናጸፍ ናይቲ ካሊእ ደገፍ ኣዝዩ ዘድልዮን ከምዝኾነ ኢና ክንርዳእ እንኸእል። ዴሞክራሲን ልምዓትን ተመጋገብቲን ሓቢሮም ዝጎዓዙን ዝምዕብሉን እዮም። ዴሞክራሲ ንልምዓት የዕምብብ። ልምዓት ድማ ንዴሞክራሲ የጉልብት። ዴሞክራሲ ጸረ ልምዓት ኮይኑ ኣይፈልጥን ልምዓትውን ጸረ ዴሞክራሲ ኮይኑ ኣይፈልጥን። ልምዓትን ዴሞክራሲን ንስንሳቶምን ምስ ፍትሒን ሰላምን ዝተኣሳሰሩን ዝመጋገቡን እዮም። ሓዲአም ኣብ ዘይህልውሉ እቶም ካልኣት ለዋሳት እዮም። ሓዲአም ንካልኣቶም ድማ ኣየዕንቅፉን። ስለዚ ዴሞክራሲ ጸረ ልምዓት ኮይኑ ኣይፈልጥን።

ዴሞክራሲ ንልምዓት የድሊ ድዩ ኣብ ዝብል ሕቶ ገለገሊአም ምስዞም ነብርታት ኤሽያ [Asian Tigers] እናተብሃሉ ዝጽውዑ ብዴሞክራሲ ዘይነኣዱ ግንከ ካብ 1960 ክሳብ 1990 ዓ/ም/ፈ ኣብ ዝነበረ ጊዜ ቅልጡፍ ኤኮኖምያዊ ምዕባለ ዘመዝገቡ ኣርባዕተ ሃገራት ማለት ሆንግ ኮንግ፣ ሲንጋፑር፣ ደቡብ ኮርያን ታይዋንን ጉዳይ እናተሓሓዙ የልዕልዎም እዮም። ብፍላይ

ድማ ኣብ ሲንጋፑር ክሳብ 2004 ዓ/ም/ፈ ዲሞክራሲ ጠፊኡ ኣብ ፍጹም ምልክነት ዝነበረትን ግን ዓብይ ኤኮኖሚያዊ ምዕባላ ዘመዝገበትን ሃገር ኣብ ዓለምና ስለዝተረአየት እምበርከ ልምዓት ንክተመዝግብ ዲሞክራሲ የድሊ ድዩ? ዝብል ሕቶ ኣብ ዘይነዓቕ ቁጽሪ ማሕበረ ሰብ ዓለም ወሊዑ ምንባሩ ኣብ ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ቀሪቡ እዩ። ብደገፍ ይኹን በተቓውሞ ድማ ብዙሕ ተጻሒፉሉ እዩ። ዝበዝሒ ዝሰማምዕሉ ድማ ዲሞክራሲ ዓፊንካ ኤኮኖሚያዊ ምዕባላ ንምምዝጋብ ናይ ሲንጋፑር ፍሉይ ተርእዮ [Exception] ከም መርኣያ ጌርካ ምድሳድ ኣዝዩ ጌጋ እዩ ዝብል እዩ።

ኣብ ሞንጎ ዲሞክራሲን ልምዓትን ዘሎ ዝምድና ንብዙሕ ዓመታት ተጻኒዑን ኣዛትዩን እዩ። ኣብዚ ዘተ ካሮተርስን [Carothers] ዴ ግራሞንት [de Gramont] ዝተበሃሉ ሙሁራት ሰለስተ ደንበታት ኣለልዮም እዮም።

- 1] ደንበ ዲሞክራሲያዊ መንግስቲ _ [Democratic governance camp]
- 2] ደንበ ልምዓታዊ መንግስቲን _ [Developmental state camp]
- 3] ደንበ ድርብ ጉዕዞ _ [Multiple path camp]

እቲ ቀዳማይ ዲሞክራሲያዊ ምምሕዳር ንልምዓት ዘለዎ ረብሓ ትኹረት ዝህብ እዩ። እቲ ካልኣይ ድማ ንቕደም ልምዓት ይረጋገጽሎ ድሕሪኡ ዲሞክራሲ ይመጽእ ዝብል እምነት ዝኸተል እዩ። እቲ ሳልሳይ ድማ ኣብ ዲሞክራሲ ጻቕጢ ገይሩ ንልምዓትውን ዓብይ ኣቓልቦ ዝህብ እዩ።

ምስ ጭቡጥ ኩነታት ትግራይ

መቸም ዝኾነ ጽቡቕ ክኸውን ይኸእልዩ እትብሎ ናይ ካልኣት ዓድታት ተሞክሮ ናብ ካልኣት ሃገራት ወሲድካ ከምዘለዎ ክትግብር እየ እንተኢልካ ሳዕቤኑ ቀሊል ኣይኸውንን። ናብ ዓድናውን ከምኡ።

ትግራይና ኣብ ዝተፈላለዩ እዋናት ንምግማቶም ዘጸግሙ ዝተፈላለዩ ቢደላትን ግፍዕታትን እናበጽሖ መሰል ዴሞክራሲ ከም ማይ ዝጸምኡን ምእትኡ ሓያሎ ህይወት ደምን ኣእጽምትን እናኸፈለ ዝመጸ ህዝቢ እዩ። ግፍዕታትን ቢደላትን ኣሜን ኢሉ ዝሸከም ማእገር ስለዘይብሉ ድማ ኣብ ዝተፈላለዩ እዋናት ኣንጻሮም ግብግብ እናገጠመ ዝመጸ ህዝቢ እዩ። ስለዚ ብጀካ ብዴሞክራሲያዊ መንገዲ ምስ ህዝቢ ትግራይ ምቕጻል ዘበት እዩ።

ኣብ ዓለምስ ይትረፍ ኣብ ሃገርና ምስ ዘሎ ምዕባለን ልምዓትን እንትወዳደር ከም ህዝቢ ትግራይ ዝኸፍኦ ህዝቢ ስለዘየለ ድማ ልምዓት ዘድልዮ ህዝቢ እንተሃልዩ ህዝቢ ትግራይ ምስቶም ቅድሚት ዝስርዑ ህዝብታት እዩ። ነዚውን ይመስለኒ ፌደራል መንግስቲን መንግስቲ ትግራይን እቶም ዴሞክራሲያዊ መሰላት ህዝቢ ኣብ ሕገመንግስቲ ኣስፈሮም ከተግብሩ ኣብ ጣብያታት ከይተረፈ ድማ ልምዓት ከረጋገጹ ላሕ ዝብሉ ዘለው። ኣብ ሰበ ስልጣናት ዘለው ግዕዝይናን ብልሽዊ ምምሕዳርን ደኣ ሓኒቕም ሒዞም እምበር።

ስለዚ ኣብ ትግራይውን ዴሞክራሲን ልምዓትን ተደጋጊፎም ዝኸዱን ኣድለይትን ምኳኖም ክንጠራጠር የብልናን። ዴሞክራሲያዊ መሰል ህዝቢ ድማ ንልምዓት የሰጉም እምበር ኣየተዓናቕፍን። ክልቲኦም ከዓ ንህዝቢ ትግራይ የድልይዎ እዮም። ሓዲኦም ምረጽ ክበሃል ዝግበኦ ህዝቢ ኣይኮነን።

ኣብ ኣፍሪካውን ብዙሓት ሙሁራት ዴሞክራሲን ልምዳትን ኣድለይቲ ምዃኖምን ዴሞክራሲን ልምዳት ከምዘይጸባእን ይገለጹ እዮም። ንኣብነት ኣማኖ ኢዲህጂ [Omano Edigheji] ዝተብሃለ ተመራማሪ ነዚ እንትገልጽ ኣብ ሞንጎ ዘይዴሞክራሲያዊነትን ልምዳትን ዝምድና እንተዝነብር ናይ ኣፍሪካ ሃገራት ምስተን ኣብ ዓለም ዘለዎ ዝለዓለ ምዕቡላት ሃገራት ምተሰርዓ ኔረን ይብልሞ ኣከታቲሉ ሰብ ሞያ ልምዳት ከይተረፉ ዴሞክራሲ ኣብ ዘይዓምበበሉ ልምዳት ኣይሕለምን እዮም ዝብሉ ክብል ገሊጽዎ እዩ።

ስለዚ ህዳሰ ኢትዮጵያ ብዝብል ሽም ዝተሰናደወ ወረዳይ ይመለሰለይ ዝብል ሕቶ ዴሞክራሲያዊ ናይ መሰል ሕቶኳ እንተኾነ ዘይፍትሓዊን ጸረ ልምዳትዩ ዝብል ጽሑፍ ብዝኾነ መዐቀኒ ሓቅነት የብሉን። ብፍላይ ምስ ዓድና ትግራይ ኣተሓሕዝና እንትሪኦ ድማ ፈጸሙ ዳግም ክለዓል ዘይግበኦ ሓሳብ እዩ ዝብል እምነት እዩ ዘለኒ። ህዝቢ ዘልዕሎ ዴሞክራሲያዊ ሕቶ ዴሞክራሲያዊ ምላሽ ክረክብ ኣለዎ። ሕዚ ምምላሱ ዘጸግም እንተኾይኑ ምስቲ ሕቶ ዘልዕለ ህዝቢ ዘለው ጸገማትን ከመይ ክፍታሉ ከምዝግበኦን ምልዛብ ጥራሕዩ መፍትሒኡ። ህዝቢ ትግራይ ንልዕሊ 20 ዓመት ምስ ህወሓት ኮይኑ እናገበሮ ዝመጸውን እዚ እዩ።

ሕቶ መሰል ዴሞክራሲ ጸረ ልምዳት ኮይኑ ኣይፈልጥን ! ! !

ዴሞክራሲን ልምዳትን ኣብ መላእ ሃገርና ይዓምብቡ ! ! !

ካሕሳይ [መቐለ] 05-14-16